Κλειτοριδεκτομή – Αιχμάλωτες γυναίκες, ενός βάρβαρου κι απάνθρωπου εθίμου

«Τρεις φορές πονάει η αγάπη: Όταν σε κόβουν, όταν παντρεύεσαι κι όταν γεννάς».

Παλιό αφρικανικό γνωμικό.

Κλειτοριδεκτομή είναι ο συνήθης όρος με τον οποίο αναφερόμαστε στον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων. Συνίσταται στην εκτομή μέρους ή ολόκληρης της κλειτορίδας, ή και των μικρών και μεγάλων χειλέων του αιδοίου. Κάποιες φορές η διαδικασία ολοκληρώνεται με τη συρραφή της σχισμής και το στένεμα της εισόδου του κόλπου. Η πρακτική παρομοιάζεται συχνά με την ανδρική περιτομή, στην πραγματικότητα, όμως, το ακριβές αντίστοιχο στους άνδρες είναι ο ευνουχισμός. Δεν είναι σπάνιο, μικρά κορίτσια να πεθαίνουν επιτόπου τη στιγμή της κλειτοριδεκτομής, από την ακατάσχετη αιμορραγία ή τον αφόρητο πόνο και το σοκ. Μια βάναυση επέμβαση στο σώμα των γυναικών, η οποία απαντάται κυρίως σε χώρες της Αφρικής. Μικρά κορίτσια αιχμάλωτα της παράδοσης και των δεισιδαιμονιών υποβάλλονται ανυπεράσπιστα στο σκληρό έθιμο, βιώνοντας φρικτές συνέπειες σε όλη τους τη ζωή. Σε όλον τον κόσμο, σήμερα υπολογίζεται ότι 140.000.000 κορίτσια και γυναίκες έχουν ήδη υποστεί ακρωτηριασμό των γεννητικών τους οργάνων.

Σε αντίθεση με την επικρατούσα αντίληψη, η κλειτοριδεκτομή δε συνδέεται αποκλειστικά με τον μουσουλμανισμό. Είναι παραδοσιακή τελετουργία που χάνεται στα βάθη του χρόνου, και καλύπτει πολλές θρησκείες, εκτός των μουσουλμάνων. Ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν κοινότητες κοπτών χριστιανών, αρκετών ανιμιστών και ειδωλολατρών ιθαγενών, προτεσταντών αλλά και καθολικών. Άλλωστε, χιλιάδες είναι οι περιπτώσεις γυναικών που μεγάλωσαν σε ανεπτυγμένες χώρες, που είναι επαγγελματικά επιτυχημένες και οικονομικά ανεξάρτητες, αλλά υπέμειναν την επέμβαση πεισμένες ότι «όλες οι γυναίκες του κόσμου την κάνουν» και ότι «είναι απαραίτητη για την ηθική τους καθαρότητα». Εφαρμόζεται σχεδόν σε όλες τις χώρες της Κεντρικής Αφρικής, και στην πιο σκληρή της μορφή κατά μήκος του Νείλου, σε αρκετές αραβικές χώρες, αλλά και στις ΗΠΑ, και μέχρι πρόσφατα στη Βρετανία και σε ορισμένες άλλες ευρωπαϊκές

χώρες. Αν και έχει αιώνες ζωής, η κλειτοριδεκτομή ήρθε στο φως της δημοσιότητας και έγινε επίκεντρο πολλών διεθνών επικριτικών εκστρατειών με τη σταδιακή δημοσιοποίηση, μέσω της ανάπτυξης των ΜΜΕ, των τεράστιων κινδύνων που θέτει για την ανθρώπινη ζωή. Σημαντικότατο ρόλο στην ανάδειξη του θέματος διαδραμάτισε και η καλπάζουσα αύξηση των κρουσμάτων του ιού HIV στην αφρικανική ήπειρο.

Η ιστορική καταγωγή του εθίμου του σεξουαλικού ακρωτηριασμού χάνεται κάπου ανάμεσα στη σημιτική και αιγυπτιακή παράδοση. Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι τον 5ο αιώνα π.Χ., οι Φοίνικες, οι Χετταίοι και οι Αιθίοπες πραγματοποιούσαν κλειτοριδεκτομή στα κορίτσια τους. Το έθιμο παρατηρήθηκε από ιστορικούς-ανθρωπολόγους ερευνητές στις τροπικές ζώνες της Αφρικής, στις Φιλιππίνες, στις φυλές του Αμαζονίου, στους Ίνκας του Μεξικού, στους Αβοριγίνες της Αυστραλία. Ο Στράβων αναφέρεται στη «γυναικεία περιτομή» στην Ερυθρά Θάλασσα, «όπως έπρατταν οι Ιουδαίοι». Ο Έλληνας γεωγράφος Αγαθαρχίδης, στην πτολεμαϊκή εποχή, περιγράφοντας τους Τρωγλοδύτες, φυλή εγκατεστημένη στα παράλια της Ερυθράς Θάλασσας, γράφει: *«Έχουν έθιμο να κόβουν μέρη των γεννητικών τους οργάνων, όπως έκαναν οι Αιγύπτιοι. Γι' αυτό οι Έλληνες τους ονομάζουν κολοβούς».*

Στον ελληνορωμαϊκό κόσμο υπάρχουν σπάνιες αναφορές της πράξης, ως θεραπευτικού μέτρου, ίσως κατά ορισμένων μορφών καρκίνου. Στην ποινική νομοθεσία των Βυζαντινών (Εκλογή Ισαύρων), συναντούμε και την περίφημη «καυλοκοπία», σαν ποινή κατά των αρρένων κτηνοβατών ... Βλέπουμε λοιπόν ότι η πρακτική ξεπερνά ιστορικά και γεωγραφικά την περιοχή του Ισλάμ, το οποίο ωστόσο την έχει «χρεωθεί» τους τελευταίους αιώνες, καθότι απαντάται πρωτίστως σε περιοχές της μουσουλμανικής Αφρικής και της Ινδονησίας. Πάντως, δεν μπορούμε να μιλάμε για ένα αυστηρά μουσουλμανικό έθιμο, εφόσον απουσιάζει από την περιοχή του «σκληρού πύρινα» του Ισλάμ (Ιράν, Ιράκ), ενώ αντίθετα παρατηρείται ακόμη και σε μη μουσουλμανικούς πληθυσμούς, όπως στους Κόπτες χριστιανούς της Αιθιοπίας και της Αιγύπτου, στους αυτόχθονες του Αμαζονίου, των Φιλιππίνων, του Μεξικού και της Αυστραλίας, κ.λπ. Επιπλέον δεν υπάρχει καμιά αναφορά σεξουαλικού ακρωτηριασμού των γυναικών μέσα στο Κοράνι. Δεν εντάχθηκε επίσημα στην θρησκεία ούτε και στα ιερά βιβλία. Σε μερικές όμως περιοχές αυτό έγινε μεταγενέστερα. Αναφέρεται σε προφορικές παραδόσεις, «χαντίτ», όπου είναι είδος παράδοσης και υλοποιείται πιστά σαν να είναι γραπτή. Φυσικά, αυτές τις παραδόσεις που ταξιδεύουν στο χρόνο, χωρίς να είναι

γραμμένες σε ιερά κείμενα, τις αμφισβητούν πλέον οι περισσότεροι δάσκαλοι του Ισλάμ. Μάλιστα, πολλές οικογένειες ισλαμιστών μεταναστών στην Ευρώπη, συνέχισαν το έθιμο αυτό και στις νέες πατρίδες.

Είδη κλειτοριδεκτομής

Υπάρχουν κυρίως τρεις τύποι κλειτοριδεκτομής:

1. Ο «ηπιότερος», που είναι το κόψιμο της άκρης ή και όλης της κλειτορίδας με ένα ξυράφι. Οι ισλαμικές αρχές την ονομάζουν «περιτομή Σούνα» και γενικά θεωρείται προτιμητέα, γιατί προκαλεί λιγότερα τραύματα σε σχέση με τους άλλους τύπους.
2. Ο δεύτερος τύπος κλειτοριδεκτομής είναι η ολική αφαίρεση της κλειτορίδας και μαζί με αυτή, των εσωτερικών (μικρών) χειλέων του αιδοίου. Πρόκειται για τον πιο διαδεδομένο τρόπο «γυναικείας περιτομής», σε ένα ποσοστό 80% σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας.
3. Ο τρίτος και πιο «ριζικός» τύπος ακρωτηριασμού είναι ο λεγόμενος «αγκτηριασμός», που οι μεν Σουδανοί ονομάζουν «φαραωνική περιτομή», οι δε Αιγύπτιοι «σουδανική περιτομή». Πρόκειται για την αποκοπή ολόκληρης της κλειτορίδας, των εσωτερικών και εξωτερικών (μεγάλων) χειλέων, και στη συνέχεια, τη συρραφή της εισόδου του κόλπου, αφού προηγουμένως «ξυστεί» εσωτερικά, ώστε να κολλήσει με την επούλωση του τραύματος. Έτσι, το μόνο που απομένει, είναι μια μικροσκοπική τρύπα, από την οποία περνούν τα ούρα και το αίμα κατά την έμμηνο ρύση. Την πρώτη νύχτα του γάμου, ο άνδρας αναγκάζεται πολλές φορές να ανοίξει με μαχαίρι την είσοδο του γυναικείου κόλπου... Ευτυχώς ο αγκτηριασμός προτιμάται μόνο στο 5% περίπου του συνόλου των περιπτώσεων.

Τελετουργικό

Η κλειτοριδεκτομή είναι ένα θέμα «ταμπού» και τα υποψήφια θύματα αγνοούν τι θα υποστούν κατά τη διάρκεια της τελετής. Νομίζουν ότι θα είναι κάτι σαν μεγάλη γιορτή με πολλά δώρα. Τα «εργαλεία» της επέμβασης, σχεδόν ποτέ αποστειρωμένα, είναι απλά σπασμένα γυαλιά, λεπίδες, ξυράφια, σκουριασμένα μαχαίρια, σουγιάδες, νύχια δακτύλων, αιχμηρές πέτρες, αγκάθια ακακίας και ο,τι άλλο βρεθεί πρόχειρο. Οι πρωτόγονες αυτές εγχειρήσεις μπορούν να οδηγήσουν στο θάνατο τα κορίτσια, είτε από το σοκ, είτε από τις μολύνσεις, είτε από επακολουθήσασα αιμορραγία. Την επέμβαση διενεργούν άτομα με ειδικές «μαγικές» δυνάμεις, εξέχοντα πρόσωπα της κοινότητας, συνήθως ηλικιωμένες γυναίκες που εκτελούν χρέη μαίας, θεραπεύτριας και μάγισσας. Συνήθως λαμβάνει χώρα τη νύχτα, η τα χαράματα, μακριά από το χωριό, για να μην ακουστούν οι

κραυγές των κοριτσιών και φοβηθούν τα άλλα που έπονται. Το προηγούμενο βράδυ έχει προηγηθεί και μια μικρή οικογενειακή γιορτή για το γεγονός και έχει σφαχτεί και το απαραίτητο κοτόπουλο για την περίσταση. Κατόπιν η κοπέλα παραμένει απομονωμένη σε μια καλύβα, μακριά από το χωριό μέχρι να κλείσουν οι πληγές της. Τότε πλέον επιστρέφει «καθαρή» η έφηβη στο χωριό. Η ηλικία των κοριτσιών που ακρωτηριάζονται αρχίζει από τεσσάρων μέχρι δώδεκα περίπου ετών, αλλά έχει αναφερθεί και μέχρι τα τριάντα.

Η…«επικίνδυνη» κλειτορίδα

Υπάρχει στη μουσουλμανική Αφρική μια βαθιά ριζωμένη πεποίθηση ότι η κλειτορίδα αποτελεί ένα ύποπτο απομεινάρι του αντρικού φύλου στη γυναίκα και πρέπει οπωσδήποτε να απαλειφτεί, ως κάτι ακάθαρτο και επικίνδυνο για τον άνδρα που θα έρθει σε επαφή μαζί της. Πιστεύεται ακόμη ότι αν την αφήσουν, η κλειτορίδα θα συνεχίσει να μεγαλώνει με την πάροδο του χρόνου ανεξέλεγκτα και θα απειλήσει ίσως κάποια στιγμή την ακεραιότητα του αρσενικού… Έτσι, η αποκοπή του παράταιρου «αρσενικού» αυτού στοιχείου που διαθέτει το κορίτσι, το καθιστά ολοκληρωμένη γυναίκα, έτοιμη για γάμο. Κάποιοι Αφρικανοί άντρες νομίζουν ότι αν κάνουν έρωτα με «ακάθαρτη» γυναίκα, θα παγιδευτεί το πέος τους από την κλειτορίδα και δεν θα μπορούν να βγουν. Θεωρείται ότι μπορεί να μολύνει τον άνδρα κατά την επαφή, ή το παιδί κατά τη διάρκεια της γέννας. Επιπλέον, χωρίς το ράψιμο του κόλπου, ο σύζυγος δεν θα είναι ποτέ σίγουρος για την παρθενία της γυναίκας. Σαν αποτέλεσμα αυτής της δοξασίας, τα κορίτσια που δεν έχουν υποστεί την, κατ’ ευφημισμόν «περιτομή», θεωρούνται «ακάθαρτα» και αποκλείονται από την αγορά του γάμου, δηλαδή δεν τις παντρεύεται κανείς και ζουν ως περιθωριακά άτομα μέσα στη κοινότητα, στερούμενες την μητρότητα που κατεξοχήν τις καταξιώνει και τις ενσωματώνει στο σύνολο. Έτσι εξηγείται η σπουδή και η φροντίδα των γονιών και ιδιαίτερα της μάνας για την γρήγορη κλειτοριδεκτομή των κοριτσιών της.

Να θυμίσουμε ότι ακόμη και στις δυτικές κοινωνίες, η αποκοπή της κλειτορίδας θεωρούνταν μέχρι τη δεκαετία του 1930 ως μέσο για την πρόληψη και θεραπεία της γυναικείας υστερίας και των γυναικείων ψυχικών διαταραχών που συνδέονταν με τη καταπιεσμένη σεξουαλικότητα…

Η ακρωτηριασμένη σεξουαλικότητα

Τα αποτελέσματα του σεξουαλικού ακρωτηριασμού είναι καταστροφικά για την ερωτική μετέπειτα ζωή της γυναίκας. Στερείται την γενετήσια απόλαυση, δεν έχει οργασμό, αλλά ούτε και πολλή επιθυμία, καθότι έχει «απονεκρωθεί» η πιο

ερωτογόνα και ευαίσθητη περιοχή του σώματός της. Τις περισσότερες φορές αισθάνεται δυσφορία και πόνο κατά τη συνουσία. Ταλαιπωρείται από δυσμηνόρροια και μολύνσεις του ουροποιητικού συστήματος. Παρουσιάζεται τέλος, μεγάλο ποσοστό μητρικής θνησιμότητας λόγω επιπλοκών στη γέννα, που σχετίζονται άμεσα με την κλειτοριδεκτομή. Τα αυτονόητα ανεξίτηλα ψυχολογικά τραύματα που έπονται της επέμβασης είναι αυτονόητα...

Μαρτυρίες γυναικών

Zainab. Υπέστη κλειτοριδεκτομή όταν ήταν 8 χρονών. *«Οι δυο αδελφές μου, εγώ και η μητέρα μου πήγαμε να επισκεφτούμε τους συγγενείς μας. Υπέθεσα αρχικά ότι θα πηγαίναμε εκδρομή , αλλά λίγο αργότερα μας ανακοίνωσαν ότι επρόκειτο να υποστούμε ακρωτηριασμό των γεννητικών μας οργάνων. Μια ημέρα πριν την εγχείριση ένα άλλο κορίτσι που ακρωτηριαζόταν πέθανε πάνω στην επέμβαση. Τρομοκρατηθήκαμε πολύ , αλλά οι γονείς μας είπαν ότι ήταν υποχρέωσή μας και γ' αυτό το κάναμε. Ειλικρινά νομίσαμε ότι θα πεθαίναμε από τον πόνο. Χρειάζεται μια γυναίκα να σου κρατάει δυνατά το στόμα για να μην ουρλιάζεις, δυο να σου κρατάνε το στήθος και άλλες δυο τα πόδια σου. Μετά τον ακρωτηριασμό μας δέσανε πολύ σφιχτά τα πόδια γύρω-γύρω σαν να μαθαίναμε να περπατάμε ξανά. Έπρεπε να κάνουμε μεγάλη προσπάθεια να πάμε στην τουαλέτα. Αν δεν τα καταφέρναμε μέσα σε 10 μέρες, θα υπήρχε μεγάλο πρόβλημα. Υποθέτω ότι ήμασταν πολύ τυχερές! Αναρρώσαμε επιτυχώς και δεν πεθάναμε όπως το άλλο κορίτσι».*

Om Gad. *«Ήμουν 9 χρονών όταν μου ακρωτηρίασαν τα γεννητικά μου όργανα. Μου είπαν ότι πρόκειται για ένα σημαντικό γεγονός και οι γονείς μου με προετοίμαζαν λέγοντας: θα σφάξουμε και ένα κοτόπουλο για την περίσταση! Έτσι εγώ νόμιζα ότι θα ήταν κάτι ευχάριστο και διασκεδαστικό. Η εξαδέλφη μου η Zahra υπέστη πρώτη την επέμβαση και την άκουσα να φωνάζει και να κλαίει. Εγώ τρομοκρατήθηκα και γι' αυτό έπρεπε να με κρατάνε .Ο ειδικός έκατσε μπροστά μου και έκανε την εγχείριση. Ούρλιαξα δυνατά για μια στιγμή και μετά έκανε έναν επίδεσμο από γάζα και βαμβάκι και τον τοποθέτησε στα χείλη του αιδοίου. Κατόπιν έπλενα κάθε μέρα την πληγή με νερό και μετά ψέκαζα επάνω μια σκόνη φτιαγμένη από έντομα. Η κλειτοριδεκτομή είναι απολύτως απαραίτητη και αποτελεί παράδοση. Επειδή τα εξωτερικά γεννητικά όργανα της γυναίκας μεγαλώνουν συνέχεια με την πάροδο του χρόνου και πρέπει να αφαιρούνται σε μικρή ηλικία. Ο λαός μου το κάνει και γι' αυτό έχω κι εγώ υποχρέωση να το κάνω».*

Το ράψιμο του αιδοίου μετά την εκτομή της κλειτορίδας επιφέρει κατόπιν πολλαπλά προβλήματα σε πολλά επίπεδα.
Η Deega, μια νεαρή Αφρικανή διηγείται ότι ο άντρας της την πρώτη νύχτα του γάμου κάλεσε μια μαία να «την ανοίξει με μαχαίρι» , εφόσον ο ίδιος δεν μπορούσε με την σεξουαλική επαφή. *«Εκείνη τοποθέτησε έναν κρόκο αυγού στα χείλη της πληγής, ώστε να μην αισθάνομαι πόνο κατά την επέμβαση. Παρόλα αυτά, πόνεσε πολύ. Ο άντρας βέβαια το απολαμβάνει, αλλά η γυναίκα υποφέρει από τους πόνους. Τώρα πια δεν πονάω. Αλλά να το απολαμβάνω, μου είναι αδύνατο...».*
Η Hibo αναφέρει για την περιοδό της: *«Η περίοδος μου ερχόταν με πολύ μεγάλη δυσκολία, σταγόνα-σταγόνα και διαρκούσε 10 μέρες το λιγότερο. Μερικές φορές έπρεπε να μου βάλουν κάποιο αναισθητικό βότανο στη μήτρα για να αντέχω τον πόνο. Ο γιατρός πρότεινε να ανοίξει λίγο την οπή του κόλπου, ώστε να τρέχει πιο εύκολα το αίμα, αλλά οι γονείς μου δεν συμφωνούσαν...».*
Αξίζει να γίνει αναφορά και στην ειδική πρέσβειρα των Ηνωμένων Εθνών για την κατάργηση του ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων, την Σομαλή Γουόρις Ντίρι, η βιογραφία της οποίας κυκλοφόρησε με μεγάλη επιτυχία και στη Ελλάδα (Κάθλιν Μίλλερ, «Το λουλούδι της ερήμου», εκδ. Ωκεανίδα»). Στο βιβλίο παραθέτει παραστατικά την ανατριχιαστική περιγραφή της εμπειρία της: *«Την εγχείρηση την έκανε μια γριά τσιγγάνα, που στην κοινότητά μας την θεωρούμε σημαντικό πρόσωπο, αλλά εγώ την θεωρούσα φόνισσα. Την νύχτα πριν την κλειτοριδεκτομή μου, η μητέρα με συμβούλεψε να μην πιω πολύ νερό η γάλα για να μην χρειαστεί να ουρήσω. Εκείνο το βράδυ η οικογένεια ασχολήθηκε περισσότερο μαζί μου, αυτή ήταν η παράδοση. Πριν ακόμη χαράξει με ξύπνησαν για την εγχείρηση... Πήγαμε σε μια απομακρυσμένη περιοχή, ανάμεσα σε θάμνους. Η μητέρα κάθισε σε ένα βράχο και μου έδωσε να δαγκώσω μια ρίζα δέντρου. Η τσιγγάνα έχωσε τα δάχτυλά της σ' ένα ταγάρι που φορούσε κι έβγαλε μια σπασμένη λεπίδα ξυραφιού. Έφτυσε πάνω της και την σκούπισε στη ποδιά της. Αφού την καθάρισε, μου έδεσε τα μάτια με ένα μαντήλι για να μη βλέπω. Το επόμενο πράγμα που ένοιωσα ήταν να κόβουν τη σάρκα μου... Άκουσα τον πνιχτό ήχο της λεπίδας που πριόνιζε πέρα-δώθε το δέρμα μου. Τα πόδια μου άρχισαν να τρέμουν και να τραντάζομαι ανεξέλεγκτα. Προσευχήθηκα να τελειώσει γρήγορα. Κι έτσι έγινε, γιατί λιποθύμησα... Όταν ξύπνησα αντιμετώπισα σοβαρό πρόβλημα ούρησης... Το μόνο άνοιγμα που είχε μείνει για τα ούρα και το αίμα της περιόδου, ήταν μια μικροσκοπική τρύπα με διάμετρο ενός σπιρτόξυλου...».*

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών κήρυξε την 6η Φεβρουαρίου «Παγκόσμια Ημέρα κατά της Κλειτοριδεκτομής», για να ευαισθητοποιήσει το διεθνές κοινό και

ιδιαίτερα της Αφρικανούς για τη βάρβαρη αυτή πρακτική, που προσβάλλει τα ανθρώπινα δικαιώματα και εγκυμονεί κινδύνους για την υγεία της γυναίκας. Ήδη, οι περισσότερες χώρες της Αφρικής έχουν ποινικοποιήσει την κλειτοριδεκτομή.

Πηγές

+

exandas.ert.gr | «Κλειτοριδεκτομή: Το έγκλημα συνεχίζεται» (Δρ. Αριάδνη Γερούκη – Νομικός, διδάκτωρ Ιστορίας) | fasma-mag.gr | rizospastis.gr | sansimera.gr